

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

**R. P. Pavli Laymann è Societate I: Theologiae Moralis
Compendiv[m] absolutissimum et in quinq[ue] libros
partitum**

Laymann, Paul

Moguntiae

9. Cui restitutio fieri debeat.

urn:nbn:de:hbz:466:1-40716

Qui Religiosum, vel professum, à Religionis statu suasionem, aliaue cooperatione à Religione abstractit, ex iustitia tenetur ordini ad restitutionem. Ratio, quia Religiosus Ordini suo personaliter obligatus est; cum sui iuris non sit, sed se Ordini per Obedientiam votum acceptante praelato tradiderit: quippe Ordine non quidem directum dominium acquirente, sed solum ius in re, quod satis est ad Religiosum fugientem vindicandum. Igitur Religiosus apostata & inductor Ordini iniuriam infert: unde uterque obligatus ad restitutionem; Religiosus ut redeat; Inductor ut alium idoneum substituatur, si apostatam reducere sua sua suasionem non possit, ipsemet autem non tenetur ingredi, cum susceptio Religionis non necessitatis, sed liberæ voluntatis esse debeat. Undelicet quis includatur in monasterium, in poenam delicti, tamen non præcipitur Religio.

Nec obstat, quod in praxi non obseruetur restitutio abducti Religiosi. Causa enim est, vel qua impotentia excusat, vel quia pars læsa non tanto rigore restitutionem postulat, vel denique, quia contraria Soti, & aliorum sententia, ab omni restitutione in tali casu liberans, probabilis quibusdam videtur.

CAP. IX.

Cui Restitutio fieri debeat?

DEbita, ex contractu iusto, incerta, id est, quorum creditor ignoratur, vel conueniri non potest, si longissimè distet, à debitore licitè retinentur. V. C. si à mercatore per errorem accepisti 2. vlnas pro vna, sed restituere non potes, quia non nosti, retines sine iniuria Ratio, quia incertorum bonorum restitutio faciendâ non est iure naturali aut diuino, sed

Bb 4 tantum

tantum positiuo: V. C. Canonico iure iniusta bona pauperibus, si non potest conueniri dominus. Sed nullus canon extat, quod bonæ fidei possessor debeat bona incerta dare pauperibus. Quare seruanda hanc regulam Doctorum: Quotiescunque certa personæ vel communitati, restitutio faciendâ non est, nulli omninò ex præcepto debetur, nisi iniusta positiua imperet.

- 2 Debita incerta, prouenientia ex delicto, furto &c. pauperibus vel Ecclesiæ restitui debent, Ecclesiastici iuris constitutione, quibus accedit communis DD. consensus & praxis Ecclesiæ: verum spectato iure naturali, posset retinere iniustus possessor bona incerta, tanquam pro derelictis habita.

Quod dicitur legem Ecclesiasticam pœnalem esse. Ergo non obligari ante sententiam. Respondeo leges pœnales, quæ aliquem inhabilem ob crimen faciunt ad acquirendum, sæpè obligant ante sententiam. Talis autem est lex ista, impediens, ne quis bona rerum per ipsum, furto, uel fura, &c. acquiratur in dominium absolutè acquirere possit; sed ut in delictis veri domini pauperibus ob canonis constitutionem tribuere obligatus sit.

NB. Si dominus bonorum incertorum cognoscitur, V. C. quod res ad duas ex certis personarum pertineat, nesciatur autem ad quos, ad quos, vel secundum quam partem, tunc iniusta diuisio, vel transactio, fieri debet.

- 3 Bonorum certorum restitutio ordinariè faciendâ est possessori iusto, à quo accepta sunt, vel quibus damnum illatum. Ratio petitur ex iusticia communitatiua, quæ postulat, ut quantum acceptum est, tantundem restituatur illi, à quo acceptum.

Quare

Quare quod acceptum est à depositario, commo-
datario, custode, administratore, ipsdem, non domino
restituendum est. Nam alioquin iniuria ipsis foret, si
iure possessionis, detentionis, custodiae, aut utilitatis
spoliarentur, & damnum atque lucram cessans com-
pensari deberet.

Excipe primo; si eorum, à quibus res aliena ac-
cepta est, nihil intersit; quod non ipsis sed statim rei
domino restituatur. 2 Si de maligno proposito valde
suspecti sint, id est, probabiliter existimentur rem a-
lienam ablaturi, cum domini iniuria, tunc si fieri pos-
sit, sine maiori eorum damno siue infamia, potior
ratio domini habenda est, eique quod suum est, re-
stituendum.

Bona Ecclesiae non Prælato dissipatori, sed Capi- 4
tulo restitui debent; eò quod ius administratoris non
se extendat ad dissipandum. Et quæ filio familias, vel
pupillo accepta, eorum patri, tutori, restituenda
sunt: Alioquin, qui pupillo soluit, sine tutoris autho-
ritate probare debet in utilitatem pupilli solutionem
veram fuisse, alioqui iterum soluere cogitur.

Spolia, quæ fur aut prædo deposuit in conscientiae 5
foro, non ipsis sed domino eorum restitui debent. In
foro externo autem Dominus non comparet, potius
iniusto deponenti reddi debet.

Si restitutio cessura sit in gravem detrimentum, 6
vel ipsius cui fieri debet, vel alterius personæ, aut
communitatis, interim differenda erit, V. C. si aliquis
pecunias tibi mutuo datas repetat ad fornicandum,
vel ad bellum iniustum gerendum, in priori casu te-
neris ex charitate differre solutionem, quod si instan-
ter urgeat, teneris ex iustitia ad solutionem. In poste-
riori, quo agitur de damno tertiæ personæ inferen-
do, ne-

do, nefas est restituere, nisi periculum maioris mal
& negatione solutionis timeatur.

Ratio autem, cur difficilius debitum reddi possit
creditori abusuro contra iustitiam, quam contra
alias virtutes, V. C. temperantiam, quia obligatio
virtute iustitiæ grauior est, quam aliarum mor
lium, & per peccatum iniustitiæ infertur damnum
alteri innocenti & inuito; per alia verò peccata
V. C. intemperantiæ, solus peccans damnum acci
cipit.

7 Qui sine iusta causa excusante, alteri iniuste V. C.
pugnatur, pecuniam mutuò dat, vel ex contractu
debitam sine necessitate restituit, contra iustitiam
peccat, & ad restitutionem in defectum principis
teneretur. Ratio, qui sine iusta causa materiam pro
mam, & necessariam, (V. C. ferramenta ad officium
effringendum &c.) male operatur, ministrat, in
rectè cooperari censetur, licet nec iubeat nec sine
deat operationem. Dixi sine iusta causa. Nam alter
materiam ministrare sine sua frone, aliaue directi
formali cooperatione per se intrinsecè mala non est
& ob iustam causam cohonestari potest, adeo
furioso gladium restituere liceat repetenti, si
ne cesse sit ad proprium graue damnum evitandum.

8 Soluens creditori sui creditoris obligatione,
ratur. NB. Hæc regula in externo foro fermè in
locum habet tantum, si debitum ex eadem causa
proueniat. V. C. Conduxi domum à Titio, quam
Caio ante conduxerat: hoc casu pensio à me confir
tura & obligata Caio primo locatori, in defectum
Titij primi conductoris, quare si soluam Caio libe
ratus sum à Titio.

In foro autem conscientiae modus iste soluendi
 latius se extendere potest. Si enim V. C. Titio ex cau-
 sa mutui debeam 100. aureos; ille autem totidem ex
 alia causa debeat Caio, possum ego eidem Caio nu-
 merare 100. vt vendat, vel mihi cedat ius crediti ad-
 uersus Titium debitorem suum; quod ius cum tan-
 tidem valeat, quantum ego Titio debeo, id est, 100.
 aureos, compensatione vti possum.

Deinde si Creditor liquidum debitum neque via
 Iudicij, nec alia ratione à debitore suo consequi po-
 test, cessante scandalo, occulta compensatione vti
 potest, tantundem de bonis eius clanculum accipi-
 endo, quantum debitum valet: itaq; ego ipsi ad hoc
 consequendum cooperari possum, eiq; soluere id,
 quod eius debitori debeo; modo interim caueatur,
 ne idem debitor, eiusue hæredes, huius rei ignari,
 postea iterum soluant, quod ego eius nomine iam
 solueram.

Soluisse censetur, qui iusta compensatione vtitur,
 id est, debiti & crediti inter se contributione. Quia l.
 3. ff. eod. *Interest nostra potius non soluere, quam solutum
 repetere.* Et si debitor. ff. qui potiores. *Nihil interesse,
 soluerit n. aliqui, an compensauerit.* Hinc, *Si tu mihi ali-
 quid debeas, & res tua sine vitio ad me perueniat, propter
 debitum retentionem habeo.*

Quibusdam verò casibus compensatio seu dire-
 cta (quæ locum habet in his, quæ functionem reci-
 piunt, vt vnum pro altero solui possit, V. C. vtrin-
 que debiti 20. flor. vel 20. maltera frumenti) si-
 ue indirecta, quæ dici solet retentio debiti, fieri
 non potest. 1. Quod Reipublic. debitum est ra-
 tione Vectigalis, aut tributi, solui debet,
 non opposita exceptione alterius à Reipubl. debiti.

2. Qui

2. Qui ex furto, rapina, vi illata debitor est, iure compensationis priuatur. 3. In deposito compensationis locus non est Neque in commodato: sed hæc sunt fori externi.

NB. In conscientiae foro, si quodcumque debitum, modo indubium sit, alio modo consequi non liceat, V.C. via Iudicij, prospicere mihi possum compensationem, vel saltem alterius cuiusque à me debiti retentionem, donec mihi satisfactum sit, si via iudicij possim debitum meum recuperare.

¶ Si chirographum seu instrumentum debiti per debitorem reperiatur, præsumptio est factæ solutionis, nisi persona, quæ Chirographum producit, domestica, tunc onus probandi ei incumbet, quod soluerit. Hinc consultum est debitori, ut facta solutione debiti, à creditore non tantum exigat Chirographi sui restitutionem, sed etiam confessionem facta solutionis; quia *professio pecuniæ solutæ maiorem probationem continet, quam si chirographum accepta pecunia redditum fuisset.*

C A P. X.

Quo tempore & loco Restitutio fieri debeat.

¶ **D**ebitor ex contractu solvere debet, tempore quo inter partes conuentum est, tamen si debitor tunc non exigat, quia dies ipsa, siue tempus statutum, intra quod solutio fieri debeat, pro creditore interpellat, & debitor differens defert iniuriam creditori, teneaturque compensare. Excipe si creditor absit, & non reliquerit procuratorem. Quod si nullum tempus solutioni deputatum, tunc debitor non teneatur